

19.05.2022

Leah Dafydd
Cyswllt leah.dafydd@s4c.cymru
Ffôn Phone
03305 880418 / 07887 455572

Erthygl i'r Wasg Press Release

Dynes yn flaengar wrth sefydlu Urdd Gobaith Cymru?

Mae Urdd Gobaith Cymru yn dathlu canmlwyddiant eleni, ac mae'r pwyslais a'r diolch yn fawr i sylfaenydd y mudiad, Syr Ifan ab Owen Edwards. Ond beth am Eirys, gwraig Syr Ifan, pwy yn union oedd hi a faint o ddylanwad gafodd hi ar y mudiad?

Yn y rhaglen arbennig hon, **Eirys: Mam yr Urdd** mae Mari Emlyn, wyres Syr Ifan ab Owen Edwards a'i wraig Eirys, yn mynd trwy luniau, dogfennau a chlipiau archif i olrhain hanes 'Nain Bryneithin', sef Eirys Edwards, i ddarganfod mwy am ei dylanwad a'i hymrwymiad hithau i'r Urdd.

Dywed Mari Emlyn, "Mae storïau merched yn gyffredinol yn tueddu i fod yn dameidiog ac anghyson, pa mor aml y cyfeirir mewn llyfr hanes, os cyfeirir at y ferch o gwbl, fel gwraig neu ferch i ddyn o bwys...roedd nain yn wraig i Syr Ifan...ac os ydyn ni'n parhau i gyfeirio at ferched yn ôl eu perthynas at ddynion yn unig, yna, dyda' ni ddim am gael y pictwr llawn."

Mae Mari wedi etifeddu llun gan Eirys Edwards o'i hen hen hen nain, Elisa Charles, ac yn mynd ag ef at yr arbenigwr David Rogers Jones ym Mae Colwyn i ddarganfod mwy. Dyma ddechrau ar waith ymchwil Mari.

"Mi ddywedodd fy nain un tro, nad priodi dyn na'th hi, ond priodi mudiad...ond mae gan nain ei stori hefyd, ac mae'r stori honno yn cychwyn y tu allan i Gymru." medd Mari yn y rhaglen.

Merch o Lerpwl oedd Eirys Edwards, ac yno mae siwrnai Mari yn cychwyn wrth chwilio am gartref ei nain, a chlywed mwy am hanes cymdeithas Gymraeg y ddinas a chapel Cymraeg Princes Road. Er fod y teulu wedi chwarae lle amlwg yn yr hanes hwnnw, mae Mari'n ceisio deall pam mai yn Saesneg yn unig y magwyd ei nain. Pennod arall ddifyr ydy cyfnod Eirys fel myfyrwraig yng Ngholeg Celf blaengar Lerpwl, coleg a roddai gyfleoedd cyfartal i ferched ac hyfforddiant i Eirys a fyddai'n dwyn ffrwyth ac yn helpu'r Urdd mewn blynnyddoedd i ddod.

Mae hanes cyfarfod cyntaf Eirys ac Ifan yn stori hynod ac fe newidiodd y cyfarfyddiad hwnnw drywydd gweddill ei bywyd hi a bywyd ei gŵr.

"Faswn i ddim wedi ymroi i waith yr Urdd oni bai am ei dylanwad hi." medd Syr Ifan mewn clip archif.

Ond doedd dechrau ei bywyd fel gwraig briod ddim yn hawdd. Gadael Lerpwl heb air o Gymraeg a mudo i galon Cymreictod ym mhrentref Llanuwchllyn, i fod yn rhan o un o deuluoedd enwocaf Cymru, â'i hanes a'i diffyg rhuglder yn y Gymraeg yn pwysogion drwm arni. Yn gwyliau ei gŵr yn ymroi i wasanaethu ieuencid Cymru, sut wnaeth hi ddelio gyda'r newid byd, a beth oedd ei chyfraniad hithau i weithgareddau a datblygiad yr Urdd?

Wrth adlewyrchu ar ei phrofiad o ymchwilio, meddai Mari Emlyn "Fe wnaeth y gwaith ymchwil danlinellu i mi pa mor bwysig y bu ei chyfraniad hi i'r mudiad dan ni eleni yn dathlu ei ganfed penblwydd."

Tybed a fyddem yn dathlu can mlwyddiant Urdd Gobaith Cymru eleni, oni bai am Eirys Edwards?

Eirys: Mam yr Urdd

Dydd Mercher 1 Mehefin 9:30, S4C

Isdeitlau Saesneg

Ar alw: S4C Clic, iPlayer a llwyfannau eraill

Cynhyrchiad Cwmni Da ar gyfer S4C

19.05.2022

Leah Dafydd
Cyswllt leah.dafydd@s4c.cymru
03305 880418 / 07887 455572

Erthygl i'r Wasg Press Release

Girl power within the foundations of Urdd Gobaith Cymru?

Urdd Gobaith Cymru is celebrating its centenary this year, and its founder, Sir Ifan ab Owen Edwards at the heart of its celebrations. But what about Eirys, Sir Ifan's wife, who was she and how big was her influence on the Urdd?

In this special one off programme, **Eirys: Mam yr Urdd (The Urdd's Mother)**, Mari Emlyn, Sir Ifan and Eirys Edwards' grand-daughter goes through photographs, documents and archive clips to track the history of 'Nain Bryneithin', or Eirys Edwards, to discover more about her influence and commitment to the Urdd.

Mari has inherited from Eirys Edwards a special painting of her great great great grandmother, Elisa Charles, and takes it to the expert David Rogers Jones in Colwyn Bay to discover more. This is the start of Mari's research.

"My Nain once said, she didn't marry a man, but she married an organisation...but Nain has her own story too, and that story starts outside of Wales," said Mari in the programme.

Eirys Edwards was a girl from Liverpool, and this is where Mari's journey begins by searching for Nain's home, and to hear more about the history of the city's Welsh society and the Welsh chapel on Princes Road. Though the family played a big part in the history, Mari tried to figure out why Eirys was brought up through English only. Another interesting chapter is Eirys's time in Liverpool School of Art, a place offering equal opportunities to women and training to Eirys that, in time, would flourish and would help the Urdd in years to come.

Eirys and Ifan's first meeting is extraordinary which changed both their paths in life.

"I would not have dedicated my work to the Urdd without her influence," says Sir Ifan ab Owen Edwards in an archive clip.

But the beginning of her new life as a married woman wasn't easy. Leaving Liverpool without a word of Welsh and moving to the heart of the Welshness of Llanuwchllyn to be a part of Wales's most famous families with her history and lack of Welsh weighing heavy on her mind. Watching her husband devoting his time serving Wales's youth, how did she cope with the change, and what was her contribution to the Urdd's activities and development?

Reflecting on her research, Mari Emlyn said: "To me, the research underlined how important her contribution was to the organisation that we are this year celebrating its centenary."

Would we be celebrating the Urdd's centenary this year if it wasn't for Eirys Edwards?

Eirys: Mam yr Urdd

Wednesday 1 June 9:25, S4C

English subtitles available

On demand: S4C Clic, iPlayer and other platforms

A Cwmni Da production for S4C